

Anna Polańska

Biblioteka Instytutu Liturgicznego PAT : geneza, powstanie i działalność w latach 1987-1998

Fides: Biuletyn Bibliotek Kościelnych 1-2 (12-13), 141-174

2001

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Anna Polańska
Biblioteka Papieskiej Akademii Teologicznej
Kraków

**Biblioteka Instytutu Liturgicznego PAT:
geneza, powstanie i działalność
w latach 1987-1998¹**

Niniejsza praca powstała na przełomie wieku, kiedy to w roku 2000 przypadła pięćdziesiąta rocznica święceń kapłańskich fundatora Biblioteki Instytutu Liturgicznego (dalej BIL) ks. bp. Wacława Świerzawskiego. Z tej okazji zostały wydane dwa tomy książki jubileuszowej zatytułowane *Diligis Me? Pasce. Księga jubileuszowa dedykowana Biskupowi Sandomierskiemu Wacławowi Józefowi Świerzawskiemu na pięćdziesięciolecie święceń kapłańskich 1949-1999*. W księdze tej przedstawiono sylwetkę Biskupa, jego działalność duszpasterską, naukową, a także dydaktyczną, jaką prowadził w powołanym przez ks. kard. Karola Wojtyłę Instytucie Liturgicznym w Krakowie, którego był dyrektorem (1968-1998). Nie umieszczono w tej pozycji artykułu na temat omawianej biblioteki.

Działalność ks. biskupa w Instytucie Liturgicznym oraz zamiłowanie do nauki sprawiły, że jego zamysłem stało się stworzenie dla Instytutu Liturgicznego zaplecza naukowego w postaci biblioteki, które pozwalałoby na prężne i zgodne z reformami posoborowymi rozwijanie się tejże instytucji. Możliwe to było dzięki licznym zagranicznym podróżom jakie odbył ks. Wacław Świerzawski. Każda wizyta w obcym kraju owocowała nowymi doświadczeniami, a także wzbogacała osobisty księgozbiór ks. biskupa, niejednokrotnie w pozycje

¹ Fragment pracy magisterskiej: *Biblioteka Instytutu Liturgicznego PAT (geneza, powstanie i działalność w latach 1987-1998)* pisanej pod kierunkiem dr hab. Urszuli Perkowskiej i obronionej 25 VI 2001 w Instytucie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej na Wydziale Zarządzania i Komunikacji Społecznej UJ.

unikatowe. W ten sposób nagromadzony księgozbiór służył już od 1968 r. Instytutowi Liturgicznemu, jego pracownikom, a przede wszystkim studentom. Mimo, iż formalnie placówka ta nie posiadała wówczas biblioteki, to przechowywany w obecnych pomieszczeniach księgozbiór Ks. W. Świerzawskiego był ogólnie udostępniany za zgodą jego właściciela. Przyczynił się do powstania licznych prac naukowych, zarówno magisterskich, licencjackich, jak i doktorskich. Dyrektor Instytutu zdawał sobie sprawę, że tylko prawnie istniejąca Instytucja może się rozwijać i w pełni służyć społeczeństwu. Dlatego rozpoczął starania o utworzenie Biblioteki Instytutu Liturgicznego, która wchodziłaby w skład Biblioteki Papieskiej Akademii Teologicznej, jej działalność podlegałaby władzom uczelni, a uchwalony budżet pozwalałaby na gromadzenie naukowego księgozbioru. Starania te zostały uwieńczone sukcesem i w 1987 roku otwarto przy ul. Sławkowskiej 24 Bibliotekę Instytutu Liturgicznego, której początkiem był księgozbiór ofiarowany przez ks. W. Świerzawskiego.

Powstała biblioteka, która stała się częścią Biblioteki Papieskiej Akademii Teologicznej, usytuowana jest w miejscu, które posiada korzenie związane z Ruchem Liturgicznym, gdyż w obecnych jej pomieszczeniach znajdowała się „pustelnia” wielkiego liturgisty ks. Michała Kordela, a patronuje jej zakrystianin bł. Michał Giedroyc.

Ks. Michał Kordel i Bł. Michał Giedroyc i ich związek z powstałą biblioteką

Instytut Liturgiczny Papieskiej Akademii Teologicznej od początku swojego istnienia tj. od roku 1968, jak również powstała w 1987 r. biblioteka, był i jest do dziś kontynuacją wielkiego dzieła odnowy liturgii w Polsce. Pionierem i najwybitniejszym przedstawicielem tego dzieła okresu międzywojennego był ksiądz Michał Kordel. Dzięki ks. M. Kordelowi Kraków stał się faktycznym centrum polskiego ruchu liturgicznego, a założone przez niego czasopismo

Mysterium Christi, oddziaływało zarówno na duchowieństwo, jak i na wiernych i było organem ruchu liturgicznego w kraju². Redakcja czasopisma „Mysterium Christi” znajdowała się od początku aż do roku 1935 przy ul. Św. Marka 10³.

W pomieszczeniach obecnej Biblioteki znajduje się pokój, który kiedyś nazywano w Krakowie „pustelnią ks. Michała Kordela”⁴. Jest on uwidoczniiony na zachowanej fotografii, którą posiada Biblioteka. W salach tych Kordel gromadził swój księgozbiór. Nawiązując do tradycji, ks. Wacław Świerzawski, jako rektor kościoła św. Marka rozpoczął w tych pomieszczeniach gromadzenie księgozbioru liturgicznego i pamiątek związanych z ks. Michałem Kordelem⁵. Z jego inicjatywy powstała praca doktorska ks. Józefa Sroki pisana w Rzymie pod kierunkiem o. prof. Burkharda Neunheusera OSB, w której zawarty jest zarówno biogram, jak i cała bibliografia podmiotowa i przedmiotowa związana z ks. Michałem Kordelem⁶.

Kim był Ksiądz Michał Kordel? Urodził się 3 grudnia 1892 roku jako syn Kazimierza i Anny Szpak w Sidzinie koło Jordanowa⁷. Naukę rozpoczął w szkole podstawowej w rodzinnej miejscowości, którą kontynuował w szkołach średnich w Oświęcimiu a następnie w Krakowie, gdzie zdał egzamin dojrzałości i otrzymał świadectwo maturalne.

W 1914 r. M. Kordel wstąpił do Seminarium Duchownego w Krakowie, zapisując się jednocześnie na Wydział Teologiczny Uniwersytetu Jagiellońskiego. Podczas pobytu M. Kordela w Seminarium liturgię wykładał jego rektor ks. Jan Korzonkiewicz, postać znacząca w historii ruchu liturgicznego w Polsce. Ks. J. Korzonkiewicz przekazywał swoim wychowankom

² Piech S.: *Dzieje Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1880-1939*. Kraków 1995 s. 191.

³ Notka redakcja (1929-1935). „Mysterium Christi” T. 1-6.

⁴ Sroka J.: *Pionier polskiego ruchu odnowy liturgicznej Ksiądz Michał Kordel*. [W:] Boguniowski J.: *Euntes Docete*. Kraków 1993, s. 324.

⁵ PAT Arch. BIL - sygn. 1 – 8 Kordeliana.

⁶ Sroka J.: *L'apport de l'abbé Michel Kordel au mouvement liturgique polonais*. Roma 1973, ss. 144.

⁷ Jagosz M.: *Kordel Michał*. [W:] *SPTK (1918-1981)*. T. 6 Warszawa 1983, s. 135.

nie tylko samą wiedzę, lecz przede wszystkim głębokie umiłowanie liturgii i troskę o jej godne sprawowanie.

Wychowanie takie pozostawiło ślady w działalności księdza M. Kordela. Osobowość rektora Korzonkiewicza i jego działalność wytworzyły w Seminarium Krakowskim specyficzny „klimat liturgiczny”. Tej to właśnie „atmosferze liturgicznej” i jej twórcy zawdzięcza ks. M. Kordel całą orientację swojego życia. Pomiedzy tymi dwiema postaciami od samego początku zawiązała się głęboka sympatia, a następnie ścisła współpraca i trwała przyjaźń. Ks. Jan Korzonkiewicz do końca swojego życia służył ks. M. Kordelowi życzliwą zachętą do pracy pisarskiej na tematy liturgiczne. Był zawsze doświadczonym przewodnikiem dla swojego ucznia, a ks. M. Kordel umiał z tego doświadczenia korzystać.

W 1918 r. po czterech latach studiów otrzymał Michał Kordel w dniu 16 czerwca święcenia kapłańskie. Bezpośrednio po święceniach kapłańskich został skierowany na placówkę duszpasterską do Zatora potem do Białej koło Bielska i do Łodygowic. Jednocześnie nie zaniedbując swoich obowiązków duszpasterskich ks. M. Kordel przygotowywał swoją pracę doktorską, którą obronił w 1922 roku. Tematem dysertacji była postawa św. Pawła wobec Starego Testamentu⁸. W 1921 r. ks. M. Kordel przeniósł się do Krakowa, gdzie pozostał do końca swojego życia. W tym samym roku rozpoczął również działalność katechetyczną. Liczne obowiązki oraz chęć jak najlepszego ich wypełnienia spowodowały poważne problemy ze zdrowiem, które zmusiły ks. M. Kordela do starań o urlop zdrowotny. Otrzymał go na okres jednego roku. i tak w okresie od października 1925 r. do czerwca 1926 r. wyjechał do Rzymu, wykorzystując ten okres na pogłębienie studiów w Papieskim Instytucie Wschodnim.

Studiowanie najstarszych źródeł liturgicznych spowodowało zrozumienie przez ks. Kordela bogactwa zawartej w nich problematyki i sprawiło, że stał się on autorytetem wśród innych liturgistów. Zdobywał Kordel ponadto solidniejsze przygotowanie fachowe w tej dziedzinie oraz coraz bogatszy

⁸ Sroka J.: *Pionier polskiego ruchu...* s. 309.

warsztat dla prowadzenia prac badawczych i publicystycznych. Rzym wywierał ogromny wpływ na młodego Kordela także przez jego osobisty udział w liturgii sprawowanej w Wiecznym Mieście. Pobyt i studia ks. M. Kordela w Rzymie były dla niego okazją do powiększenia i wzbogacenia warsztatu przyszłej pracy, jakim była jego prywatna biblioteka.

Biblioteka ks. Michała Kordela zwana w Krakowie „pustelnią” mieściła się przy kościele św. Marka. Obecnie pomieszczenie to jest integralną częścią Biblioteki Instytutu Liturgicznego i znajdują się w nim przedmioty związane z osobą ks. Michała Kordela. Posiadał on księgozbiór o wielkiej wartości we wszystkich językach europejskich. Sam posługiwał się kilkoma językami zarówno w mowie, jak i w piśmie. Były to języki: słowacki, niemiecki, włoski, angielski, czeski i serbski. Liczba pozycji naukowych w bibliotece ks. M. Kordela sięgała wielu tysięcy. Służyła ona nieustannie apostołstwu liturgicznemu ks. Kordela. Po śmierci rektora J. Korzonkiewicza M. Kordel pracował dla polskiego ruchu liturgicznego praktycznie w osamotnieniu. Miał on zwyczaj umieszczania na każdej nowo nabytej pozycji ceny i daty jej zakupu. Dzięki temu dowiadujemy się, że najwięcej książek do swojej biblioteki zakupił podczas studiów w Rzymie. Również po powrocie ks. Kordela do Polski do jego biblioteki napływały nowe pozycje książkowe, ale pochodziły one już raczej od osób prywatnych, bądź instytutów teologicznych. W chwili obecnej odtworzenie inwentarza biblioteki Kordela jest rzeczą niemożliwą. Według ustnej informacji ks. Klawka wiemy, iż większość tego księgozbioru po śmierci Michała Kordela została przekazana bibliotece Naukowego Instytutu Katolickiego w Krakowie (NIK)⁹. Niebezpieczeństwo likwidacji księgozbioru ks. M. Kordela przez władze komunistyczne spowodowało przejęcie i ukrycie wartościowszych dzieł należących do tego księgozbioru przez ówczesnych wykładowców teologii, celem uchronienia ich przed zniszczeniem.

W 1954 r. cały księgozbiór biblioteki NIK został skonfiskowany przez ówczesne władze i przekazany w depozyt

⁹ Sroka J.: *Pionier polskiego ruchu...* s. 324.

Bibliotece Miejskiej w Krakowie bez jakiegokolwiek spisu, gdzie przeleżał przez wiele lat na strychu budynku bibliotecznego. Natomiast w roku 1964 księgozbiór ten został z kolei przekazany w depozyt Bibliotece Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie, gdzie znajduje się do dziś i przekracza liczbę 9000 woluminów¹⁰.

Bogaty i kompletny warsztat pracy ks. Kordela, a zwłaszcza jego umiłowanie liturgii, sprawiały, że wyrastał on na czołową i pełną autorytetu postać polskiego ruchu liturgicznego. Autorytet ten wzrastał nieustannie, także dzięki kontaktom Kordela z wybitnymi liturgistami tamtego okresu.

Po powrocie do Krakowa ks. M. Kordel podjął na nowo pracę dydaktyczną, nie zaniedbując jednocześnie studiów nad liturgią¹¹. Zbierał on na ten temat wszystkie dostępne informacje, kolekcjonował publikacje liturgiczne i coraz bardziej ubogacał swoją bibliotekę jako doskonałe narzędzie w pracy naukowej. W 1927 roku M. Kordel otrzymał nominację na asystenta Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego, gdzie na stanowisku starszego asystenta pozostał do dnia swojej śmierci tj. 18 lipca 1936 roku. W 1928 roku wraz z ks. J. Korzonkiewiczem założył w Krakowie Towarzystwo Miłośników Liturgii pod wezwaniem św. Grzegorza¹².

Przedwczesna śmierć ks. Michała Kordela stanowiła dotkliwą stratę dla Kościoła w Polsce. Wraz z jego odejściem zabrakło duszy polskiego ruchu liturgicznego. Grób ks. M. Kordela znajduje się na cmentarzu parafialnym w Sidzinie koło Jordanowa. W 80 rocznicę urodzin Instytut Liturgiczny zorganizował Sympozjum ku jego czci¹³.

Drugą postacią, z którą jest związany Instytut Liturgiczny w Krakowie jest osoba jego patrona bł. Michała Giedroycia.

¹⁰ Tamże.

¹¹ Lipiński F.: *Michał Kordel*. [W:] *Polski Słownik Biograficzny*. T. 14 Warszawa 1968, s. 55.

¹² Piech S.: *Dzieje Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1880-1939*. Kraków 1995, s. 206.

¹³ BIL PAT sygn. BIL – 060 Kronika Instytutu Liturgicznego (1968-1992) 90 k. msp.

W Bibliotece Instytutu znajduje się jego archiwum tzw. „Giedroyciana”¹⁴.

Michał Giedroyc jest jedną z postaci zaliczanych do błogosławionych w Polsce XV wieku. Zakonnik ten był i nadal jest zwany przez wiernych błogosławionym mimo, iż Stolica Apostolska nie potwierdziła jeszcze jego oficjalnego kultu (Dochodzenie na szczeblu diecezjalnym w sprawie kanonizacji sługi Bożego Michała Giedroycia, zwanego błogosławionym, zostało zakończone przez arcybiskupa metropolitę krakowskiego kardynała Franciszka Macharskiego w kościele św. Marka w Krakowie dnia 24 kwietnia 1998 roku. Zebrane akta zostały przesłane do Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych w Rzymie).

Do chwili obecnej zachowało się niewiele materiałów źródłowych dotyczących życia bł. Michała Giedroycia. Podstawowym źródłem umożliwiającym poznanie jego biografii jest żywot napisany przez kapłana diecezji krakowskiej Jana z Trzciany (ok. 1510-1567)¹⁵. Michał Giedroyc był Litwinem i należał do wyższych sfer. Urodził się prawdopodobnie we wsi Gierojcie położonej niedaleko od Wilna. Nie znamy także dokładnej daty jego narodzin, ale przyjmuje się, że było to około 1425 r. Data ta opiera się na przypuszczeniu, że Michał Giedroyc w chwili śmierci, to jest w 1485 r., miał 60 lat¹⁶.

M. Giedroyc był fizycznie upośledzony, o karłowatym wzroście, a wskutek zaś częstych chorób na jakie zapadał w dzieciństwie utracił władzę w nodze i przy chodzeniu podpierał się kulą. Za przynależnością M. Giedroycia do wyższych sfer przemawia również fakt, że młodzieńca ułomnego jakim był Michał przyjęto do zakonu, a później zawieziono do Krakowa, czyli objęto go opieką. Nie mógł być zatem zwykłym kandydatem do zakonu. Klasztory przyjmują zwykle kandydatów zdrowych i zdatnych do życia według reguły. Jeśli dla Michała

¹⁴ PAT Arch. BIL - sygn. 1-90 Giedroyciana.

¹⁵ Bruździński A.: *Michał Giedroyc, zwany Błogosławionym (ok. 1420-1485) w świetle źródeł i historycznych przekładów*. [W:] Czerwik S.: *Diligis Me? Pasce*. Sandomierz 2000, s.257.

¹⁶ Rabikauskas P.: *Dievo Tarnas Mykolas Giedraitis*. [W:] Boguniowski J.: *Euntes Docete*. Kraków 1993, s. 406-415.

Giedroycia zrobiono wyjątek, to musiał być on kimś ważnym, zapewne właśnie ze względu na swoje pochodzenie. Jak twierdził Jan z Trzciany, Michał Giedroyc wstępując do klasztoru umiał pisać i czytać, a więc zapewne w domu rodzinnym pobierał nauki.

Do Zakonu Kanoników Regularnych od Pokuty Błogosławionych Męczenników zwanych także „Markami” przy klasztorze Św. Krzyża w Bystrzycy wstąpił M. Giedroyc w wieku dojrzałym, gdzie przyjął go i włożył na niego habit zakonny przełożony generalny zakonu ks. Augustyn. Gdy w niedługim czasie ks. Augustyn udał się do Krakowa na kapitułę, zabral ze sobą Michała Giedroycia. Wkrótce po przyjeździe do Krakowa M. Giedroyc podjął studia na Akademii Krakowskiej, które ukończył w 1465 r. ze stopniem bakałarza filozofii¹⁷. Podczas studiów nawiązał przyjaźnie z innymi świętobliwymi ludźmi wówczas żyjącymi w Krakowie, a zmarłymi później w opinii świętości. Byli to: Jan Kanty, Izajasz Boner, Szymon z Lipnicy, Stanisław Kazimierczyk.

Mimo przyjaźni z uczonymi kapłanami M. Giedroyc pełnił w klasztorze św. Marka skromną funkcję zakrystiana. Doglądał kościoła, troszczył się o czystość oraz upiększał ołtarz. Mieszkał w celi w pobliżu wejścia do kościoła św. Marka oddalonej od mieszkań współbraci. (Obecnie w pomieszczeniu tym znajduje się czytelnia Biblioteki Instytutu Liturgicznego). Lubił samotność, nigdzie nie wychodził. Modlitwa i pokuta były jego narzędziami doskonalenia się. Mimo nieśmiałości nawiązywał jednak kontakt z ludźmi przychodzącymi na modlitwę do kościoła św. Marka, których przyciągała do tego miejsca sława jego świętości. Intensywny i surowy tryb życia jaki prowadził M. Giedroyc wyczerpał jego organizm. Spowodowało to, że zaczął on unikać spotkań z szukającymi jego wstawiennictwa ludźmi, a coraz więcej czasu poświęcał modlitwie.

Zmarł 4 maja 1485 roku. Przed śmiercią odbył rozmowę z przełożonym oraz współbraćmi przepowiadając pożary klasztorów i kościołów oraz ich utratę. Został pochowany wewnątrz kościoła św. Marka. Po śmierci Michała Giedroycia

¹⁷ Bruździński A.: *Michał Giedroyc...*, s. 264.

ludzie tłumnie zaczęli nawiedzać jego grób prosząc o jego wstawiennictwo. Opinia o świętości Michała Giedroycia jest żywa po dzień dzisiejszy zarówno w Polsce, jak i na Litwie.

Księgozbiór ks. W. Świerzawskiego

Dyrektor Biblioteki Instytutu Liturgicznego ks. W. Świerzawski gromadził księgozbiór różnego rodzaju. W jego skład wchodziły pozycje od klasyków literatury aż po dzieła naukowe, wzbogacające jego wiedzę oraz poszerzające warsztat naukowy. Zdawał sobie sprawę z tego, że do studiów liturgicznych potrzebna jest literatura z zakresu biblistyki i patrologii, dlatego też wiele cennych pozycji w jego księgozbiorze dotyczy właśnie tych dziedzin. Znając potrzeby homilety gromadził również książki filozoficzne, a także pozycje z zakresu historii kościoła, historii powszechnej oraz hagiografii, pedagogiki i literatury.

Mając świadomość, że Instytut Liturgiczny, jak każdy zakład naukowy, musi mieć własną bibliotekę będącą jego zapleczem naukowym, i w którym oprócz studentów liturgii powinno kształcić się również muzyków oraz artystów związanych z tymi dziedzinami, gromadził książki dotyczące zarówno sztuki, jak i muzyki.

Na szczególną uwagę zasługuje fakt, że zgromadzony księgozbiór jest wielojęzyczny, dzięki czemu między innymi wzrasta jego wartość zarówno merytoryczna, jak i finansowa. Nic tak nie odda w pełni treści dzieła jak możliwość jego odbioru w oryginale. Wiedział o tym ks. W. Świerzawski, który sam posługuje się kilkoma językami i dlatego właśnie w jego księgozbiorze znajdują się pozycje wydane w języku: francuskim, angielskim, włoskim i niemieckim.

Pozyskał on wielu darczyńców, w tym także z zagranicy, którzy do dnia dzisiejszego przysyłają do Biblioteki Instytutu Liturgicznego pozycje książkowe, jak również czasopisma. Niektóre z nich zawierają dedykacje.

Księgozbiór ks. bp. W Świerzawskiego ofiarowany BIL liczy około 7000 woluminów (4689 wprowadzonych do bazy

komputerowej „BIL”) i zawiera książki z następujących dziedzin wiedzy: liturgiki, homiletyki, biblistyki, patrologii, teologii, dokumentów Kościoła (w tym pozycje dotyczące nauczania Jana Pawła II), hagiografii, dogmatyki, filozofii, historii Kościoła, historii powszechnej, biografie sławnych ludzi, sztuki (osobno gromadzono sztukę Krakowa), muzyki i literatury. Ponadto w księgozbiorze tym znajdują się bibliografie i słowniki.

W księgozbiorze powstającej biblioteki znalazły się także starodruki¹⁸, które nie były własnością Ks. W. Świerzawskiego. Jako Rektor kościoła Św. Marka uratował je od zniszczenia, gdyż stanowią one prawdopodobnie pozostałość po Księżach pracujących przy tym kościele. Miejsce ich znalezienia może świadczyć o tym, że były własnością zakonników zwanych Markami, którzy do kasacji zakonu (1830 r.) mieszkali w pomieszczeniach, które zostały zaadoptowane na cele biblioteczne. Po przekazaniu księgozbioru BIL został on podzielony na działy. Zostaną one omówione w wyżej wymienionej kolejności.

LITURGIKA

Jest ona największym działem w księgozbiorze ks. bp. W. Świerzawskiego. Dotyczy ona tej płaszczyzny teologii, która mówi o zbawczym działaniu Chrystusa oraz o Jego uwielbieniu poprzez znaki święte, które zostały wybrane przez Boga, jak też określone przez Kościół. Można zatem powiedzieć że przedmiotem badań i naukowej refleksji liturgiki jest liturgia.

Przez termin liturgia rozumie się ustalony porządek i sposób odprawiania nabożeństw i obrzędów religijnych¹⁹. Ofiarowany księgozbiór liturgiczny księdza biskupa liczy 1572 pozycje, na które składają się: księgi liturgiczne (mszały, rytuały), liturgia ogólna, historia liturgii, teologia liturgii, prawo liturgiczne, eucharystia i inne sakramenty.

¹⁸ BIL PAT sygn. BIL 722 - 1 - Księga inwentarzowa starodruków Biblioteki Instytutu Liturgicznego, oprawna.

¹⁹ Kopalniński W.: *Liturgia*. [W:] *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych*. Warszawa 1980, s. 579.

Dla tej części księgozbioru, szybko powiększającego się, opracowano, przy współpracy Koła Naukowego Wykładowców Liturgiki z Polski Południowej, katalog systematyczny z liturgiki. Opracowanie tego katalogu oparto przede wszystkim na *Konstytucji o Liturgii Świętej* oraz wzorując się na podobnych katalogach: Biblioteki Watykańskiej (Biblioteca Apostolica Vaticana), Biblioteki Wydziału Teologicznego w Bochum (Niemcy) oraz Biblioteki Instytutu Liturgicznego w Leuven (Francja).

Przy opracowaniu katalogu korzystano z przepisów zawartych w: *List of Uniform Titles for Liturgical Works of the Latin Rites of the Catholic Church* i podzielono cały księgozbiór liturgiczny na 10 działów, które odpowiadają w zasadzie tytułom rozdziałów z *Konstytucji o Liturgii Świętej*. Tak opracowany katalog pomaga zarówno w opracowywaniu zbiorów tego typu, tworząc dla nich od razu systematyczny podział, jak i ułatwia czytelnikom w znalezieniu poszukiwanych pozycji bez znajomości autora i tytułu książki, bez względu na język.

Katalog posłużył do opracowania daru ks. W. Świerzawskiego. Nadal wszystkie pozycje zakupione czy otrzymane od różnych ofiarodawców są w ten sposób opracowywane.

Katalog systematyczny z liturgiki składa się z działów, które mają oznaczenia cyfrowe i mogą być rozszerzane w zależności od potrzeby w systemie dziesiętnym.

0. Dział ogólny (obejmuje metodologię, bibliografię, encyklopedie, słowniki oraz dzieła klasyków Liturgiki)
1. Historia Liturgii (obejmuje zarówno liturgie rzymskie, wschodnie i zachodnie)
2. Teologia Liturgii, duchowość liturgiczna i duszpasterstwo
3. Prawo liturgiczne (obejmuje typiczne wydania ksiąg liturgicznych)
4. Eucharystia
5. Inne sakramenty i sakramentalia
6. Liturgia godzin
7. Rok liturgiczny

8. Muzyka i śpiew liturgiczny (obejmuje tylko pozycje związane ze sprawowaniem liturgii – inne jak śpiewniki, encyklopedie muzyczne itp. Są zbierane w osobnym dziale: Muzyka)

9. Sztuka kościelna i sprzęty liturgiczne (obejmuje tylko pozycje związane ze sprawowaniem liturgii – inne jak albumy, opracowania, encyklopedie sztuki itp. są zbierane w osobnym dziale: Sztuka).

HOMILETYKA

W Instytucie Liturgicznym działa Sekcja Homiletyczna i dlatego, drugim działem, który tu zostanie omówiony to Homiletyka.

Homiletyka jest to słowo pochodzenia greckiego i oznacza: przebywać z kimś, wygłaszać mowę. To także dział teologii pastoralnej, zajmujący się teorią i praktyką kaznodziejstwa zwłaszcza homilii²⁰.

Dar ks. W Świerzawskiego z działu homiletycznego liczy 322 pozycje. Książki w tym dziale ułożone są alfabetycznie według autorów i zawierają: kazania związane z życiem Chrystusa i Najświętszej Marii Panny; nauki i homilie o Mszy Świętej, dotyczące misji, rekolekcji, zbiory kazań, pogadanek i przykładów do kazań, a także dotyczące kaznodziejstwa jako nauki oraz podręczniki do homiletyki. Osobnym działem są homilie na poszczególne części roku liturgicznego oraz kazania związane z sakramentami i mowy pogrzebowe.

Liturgia i Homiletyka nie może obejść się bez tekstów i opracowań związanych z Biblią i tekstami Ojców Kościoła, dlatego te działy zawierają po Liturgii najczęściej pozycji w omawianej Bibliotece.

²⁰ Brzozowski M.: *Homilia*. [W:] EK. Lublin 1993, kol. 1175-1179.

BIBLISTYKA

Bibliistyka jest to termin określający zespół dyscyplin naukowych, których celem jest ustalenie tekstu i poprawne odczytanie treści Objawienia Bożego zawartego w Biblii. Kryterium układu poszczególnych dyscyplin stanowią kolejne etapy prowadzące do naukowego ustalenia tekstu i treści Biblii. Punktem wyjścia naukowej interpretacji Biblii jest filologia biblijna, czyli studium języków biblijnych. Tekstu oryginalnego nie zastąpi żaden choćby najlepszy przekład. Ustaleniem tekstu biblijnego zajmuje się krytyka biblijna, która dzieli się na niższą (krytyka tekstu) i wyższą (krytyka literacka). Obok dyscyplin zajmujących się bezpośrednio wyjaśnieniem tekstu istnieją takie które do niej wprowadzają. Są to tzw. wstępy do Pisma św.: wstęp ogólny (kwestie wspólne wszystkim księgom biblijnym), wstęp szczegółowy (wprowadzenie do poszczególnych ksiąg). Ponadto do nauk pomocniczych zaliczane są: historia, geografia i archeologia Palestyny²¹.

Zgromadzony przez ks. W Świerzawskiego księgozbiór dotyczący bibliistyki liczy 872 pozycje i zawiera: Biblię, Księgi Starego i Nowego Testamentu, Ewangelie, Dzieje Apostolskie, Listy św. Pawła Apostoła, komentarze biblijne, encyklopedie biblijne, słowniki teologii biblijnej, Polską Bibliografię Biblijną oraz różnego rodzaju opracowania naukowe, popularnonaukowe dotyczące Biblii i nauk pokrewnych jak archeologii biblijnej, hermeneutyki itp.

PATROLOGIA

Patrologia zajmuje się badaniem życia „ojców Kościoła” i dzieł w kontekście historyczno-kulturalnym i eklezyjalnym.

Pojęcie „ojciec Kościoła” jest początkiem tego terminu. Tytuł ten, prawie zawsze przyznawany był tym spośród wybitnych osobistości okresu pierwszych wieków chrześcijaństwa, prawie

²¹ Kudasiwicz J.: *Bibliistyka* [W:] *Słownik Teologiczny*. T. 1 Katowice 1985, s. 57-59.

zawsze biskupom, które wniosły prężny wkład w kształtowanie się doktryny chrześcijańskiej i w przekaz wiary²².

Zbiór ten liczy 140 pozycji opracowanych w katalogu, na które składają się : zarys patrologii, Ojcowie Kościoła, dzieła św. Augustyna, listy oraz kazania. Do zbioru tego należy także zaliczyć nie opracowane dzieła Ojców Kościoła: św. Augustyna, Ambrożego i innych – około 200 pozycji.

TEOLOGIA

Teologia jest to słowo pochodzenia greckiego: Theos-Bóg, logos-słowo, a zatem oznacza to co się mówi o Bogu. W chrześcijaństwie opierającym się na danym człowiekowi przez Boga Objawieniu teologia jest tym, co mówi się o Bogu w świetle tego Objawienia. W starożytności teologia utożsamiała się z nauczaniem wiary. Oddziela się od niego w średniowieczu jako nauka wykładana na uniwersytetach i uznana za królową nauk. W czasach nowożytnych rozpada się na wiele specjalistycznych dyscyplin. Obecnie różnicuje się ze względu na odmienne uwarunkowania kulturowe w jakich się rozwija. Pozostaje jednak zawsze refleksją nad Pismem św. będącym źródłem Objawienia i jedną z form jego głoszenia i objaśniania w Kościele²³.

Liczba książek z teologii wynosi 290 pozycji, ale oprócz nich w księgozbiornie tym znajdują się pozycje dotyczące teologii współczesnej (5), oraz teologii pastoralnej (11). W skład teologii wchodzi książki dotyczące: teologii chrześcijańskiej, teologii judochrześcijańskiej, a także metodyki teologii.

TEOLOGIA ŻYCIA WEWNĘTRZNEGO

Termin Życie Wewnętrzne oznacza zdolność i aktywność witalną człowieka, w której duch jest sprawcą działania intelektu

²² Laiti G.: *Patrologia*. [W:] *Encyklopedia Chryścijaństwa. Historia i współczesność 2000 lat nadziei*. Kielce 2000, s. 548-549.

²³ Zuberbier A.: *Dogmat*. [W:] *Słownik Teologiczny*. T. 1 Katowice 1985, s. 133-135.

i woli. Jest przeciwieństwem działań człowieka dotyczących samej troski o dobra doczesne, ale akceptuje przestrzeń przeciwstawną do zewnętrznych działań człowieka. Dlatego właśnie tym terminem określa się modlitwę myślną, jak również miłość jako zasadę czynów, a także studium prawd dotyczących doskonałości²⁴.

Księgozbiór Ks. W. Świerzawskiego dotyczący teologii życia wewnętrznego liczy 1145 pozycji. Dział ten jest w opracowaniu. Zawiera on dzieła Lacordaire'a (14 t.), Alfonsa Marii Liguori (17 t.), podręczniki dotyczące życia wewnętrznego autorstwa Garigou-Lagrange, dom Fabera OSB, dom Marmiona OSB, *Opera Omnia* (6 t.) Tomasza ń Kempis, św. Teresy z Avila: *Obras de Santa Teresa* (10 t.) w kilku językach, dzieła: św. Jana od Krzyża, św. Katarzyny ze Sieny, św. Teresy od Dzieciątka Jezus, dzieła ascetyczne i mistyczne, książki z serii Biblioteka Życia Wewnętrznego, dzieła Johna H. Newmanna, Divo Barsottiego, Carlo Caretto, Rene Voillaume'a dotyczące duchowości Karola de Foucault (26 vol.), dzieła Tomasza Mertona a także 17 t. dzieł Adrienne von Speyr. Ponadto znajdują się tutaj pozycje polskich autorów takich jak np.: św. Rafał Józef Kalinowski, Sł. B. Jan Pietraszko, św. Teresa Benedykta od Krzyża (Edyta Stein).

DOKUMENTY KOŚCIOŁA

Dział ten zawiera 86 woluminów na które składają się: dokumenty papieskie: Piusa X, Leona XIII, Piusa XI, Piusa XII, Jana XXIII, Pawła VI (29 pozycji), a także dokumenty Soboru Watykańskiego II (39 pozycji) i bibliografię podmiotową i przedmiotową kard. Stefana Wyszyńskiego (26 pozycji), kard. Józefa Glempa (2 pozycje). W tym zbiorze, jeszcze nie opracowane, znajdują się dokumenty synodów: Krakowskiego, Śląskiego i Polskiego. Bibliografia przedmiotowa i podmiotowa obecnego papieża zbierana jest w osobnym dziale, który jest zatytułowany JAN PAWEŁ II i zawiera 139 pozycji pochodzących z daru ks. W. Świerzawskiego. Książki te zostały w całości wprowadzone do bazy.

²⁴ Świerzawski W.: *Mistrzu, gdzie mieszkasz?* Sandomierz 1994, s. 19.

HAGIOGRAFIA

Termin ten określa dziedzinę historiografii kościelnej zajmującą się historią życia i dziejami kultu świętych. Dziedzina ta rozwijająca się od II wieku, wraz z kultem świętych w Kościele wschodnim i zachodnim poddana została w XVII wieku naukowej krytyce. Od tego czasu rozwijają się dwa jej nurty: żywotopisarstwo i studia źródłoznawczo-historyczne²⁵.

Omawiany zbiór liczy 360 pozycji zawierających żywoty świętych. Wyróżniono w nim Patronów Polski i polskich świętych. Nie pominięto w tym zbiorze pozycji dotyczących błogosławionych i sług Bożych, a także mistyków i doktorów Kościoła.

DOGMATYKA

Dogmatyka jest to nauka teologiczna o zawartych w Objawieniu Bożym prawdach wiary religijnej czyli dogmatach. Dogmat jest to słowo pochodzenia greckiego oznaczające opinię, doktrynę, decyzję. Jest on rozumiany jako reguła wiary, a także formy jej wspólnego wyznawania i wynikające z wiary zasady życia religijnego. Dokładniej mówiąc jest to oficjalne sformułowanie treści Objawienia Bożego dokonane przez papieża lub kolegium biskupów na czele z papieżem, które zobowiązuje do wierzenia cały Kościół²⁶. Dział ten posiada 118 woluminów. W darze zostały przekazane książki znanych dogmatyków takich jak: Joseph Matthias Scheeben, ks. Maciej Sieniatycki, Ks. Ignacy Różycki, ks. Wincenty Granat.

Następne działy to przede wszystkim pozycje, które w Bibliotece nie są zbierane, a ukazują jakie szerokie były zainteresowania darczyńcy, a obecnie z daru tego mogą

²⁵ Witkowska A.: *Hagiografia*. [W:] *Encyklopedia Katolicka*. Lublin 1993, kol. 1456.

²⁶ Zuberbier A.: *Dogmat...*, s. 133.

korzystać nie tylko studenci uczący się w Instytucie Liturgicznym.

FILOZOFIA

Termin filozofia oznacza umiłowanie mądrości, dążenie do wiedzy. Jest to nauka, która rozpatruje całą rzeczywistość, a więc wszystko, co istnieje z punktu widzenia racji ostatecznych²⁷. Filozofia daje teologii aparaturę pojęciową dzięki której teologia formułuje i wyjaśnia prawdy objawione²⁸.

Liczba pozycji z filozofii wynosi 340 i dotyczy takich zagadnień jak: Filozofia i Teologia; Filozofia współczesna; Historia filozofii; Chrześcijańska koncepcja człowieka; Religijność; Etyka.

HISTORIA KOŚCIOŁA

Przedmiotem tej dziedziny naukowej jest Kościół katolicki, łatwo dostrzegalny, istniejący i działający od dwóch tysięcy lat. Możliwe jest widzenie Kościoła jako społeczności po ludzku zorganizowanej, wówczas jego dzieje są historią ludzkiej instytucji. Zgodnie z Pismem Świętym Kościół widzi sam siebie jako Lud Boży, który we wspólnocie stanowi Chrystusowe narzędzie zbawienia wszystkich ludzi²⁹.

Dział ten obejmuje ok. 160 pozycji książkowych z czego opracowanych jest 60 woluminów, pozostałe zaś są w trakcie katalogowania.

²⁷ Kuc L.: *Filozofia a Teologia*. [W:] : *Słownik Teologiczny*. T. 1. Katowice 1985, s.190.

²⁸ Sparty A.: *Filozofia*. [W:] *Katolicyzm A-Z*. Poznań 1982, s. 121.

²⁹ Banaszak M.: *Historia Kościoła*. [W:] *Katolicyzm A-Z*. Poznań 1982, s. 135.

HISTORIA

Zbiór ten zawiera 370 pozycji, które są w ponownym opracowaniu. Księgozbiór historyczny, który przekazał ks. W. Świerzawski BIL został już wcześniej opracowany w bazie komputerowej ale z przyczyn technicznych utracono ten katalog. W chwili obecnej ponownie opracowanych zostało 10 pozycji. Pozostałe oczekują na powtórne wprowadzenie do bazy.

BIOGRAFIA

Podobny los dotyczy pozycji książkowych znajdujących się w omawianym dziale. Księgozbiór ten liczy 260 książek, które ponownie zostaną wprowadzone do bazy komputerowej. Znajdują się tutaj biografie uczonych, literatów, działaczy społecznych m. in. taki jak: Simon Weil, Maria Curie Skłodowska, Gandhi, Albert Schweitzer, Charles de Gaulle, Marcin Luter, Chiara Lubich, Brat Roger (założyciel Taizé), Stefan Świerzawski. W serii *Convertis du Xme siècle* biografie następujących postaci: G. K. Chesterton, Henri Bergson, Gabriel Marcel, Sigrid Undset, Jakub i Raissa Maritain, Paul Claudel, Tomasz Merton, Charles Peguy, Reinhold Schneider itp.

SZTUKA

Zbiór ten liczy 395 książek, z których 170 to bogato ilustrowane albumy (pozycje w trakcie opracowywania). W tym dziale znajdują się pozycje dotyczące sztuki w stylu gotyckim i romańskim, a także książki ilustrujące sztukę bizantyjską, chińską, egejską, egipską i rzymską.

Ponadto są tu albumy przedstawiające piękno miast i państw: Rzym, Praga, Berlin, Wiedeń, Włochy, Niemcy, Grecja. Nie brak również albumów ilustrujących twórczość wielkich malarzy (m.in. Jacek Malczewski, Aleksander Kotis, Renoir, Rembrandt, Michał Anioł).

Na uwagę zasługuje pozycja *Alte Bibliotheken in Europa* (album dotyczący najstarszych bibliotek Europy zawierający tekst i fotografie w języku niemieckim).

40 pozycji tego działu stanowi sztuka sakralna nie związana bezpośrednio ze sprawowaniem liturgii, a ukazująca historię sztuki chrześcijańskiej, malarstwo, rzeźbę i architekturę.

Osobny dział stanowi Sztuka Krakowa. Znajdują się w nim pozycje omawiające: dzieje Krakowa, muzea, malarzy i rzeźbiarzy, zabytki sakralne, malarstwo, rzeźbę, cmentarze.

MUZYKA

Dział ten zawiera 500 pozycji (z których 4 wprowadzono do bazy) wśród których znajdują się: encyklopedia muzyczna, podręczniki do muzyki dotyczące warsztatu, jak i historii, śpiewniki, psalmy, hymny kościelne, katalogi muzyczne np. tematyczny oraz książki dotyczące wybitnych kompozytorów, nie tylko polskich. Ponadto zgromadzono tu zapisy nutowe wielu utworów muzyki poważnej oraz sakralnej. Uzupełnieniem, czy raczej dopełnieniem tego księgozbioru jest płyteczka składająca się z 70 płyt z muzyką między innymi takich kompozytorów jak: Piotr Czajkowski, Ludwik van Bethoven czy Jan Sebastian Bach oraz utwory sakralne, które ksiądz Wacław Świerczawski otrzymał od Janiny Chwedczukowej, żony zmarłego Profesora Józefa Chwedczuka, nestora organistów polskich.

W tym miejscu należy wspomnieć o działach: Muzyka Liturgiczna i Sztuka Liturgiczna. Działy te nie zostały jeszcze opracowane w Bibliotece, ponieważ Sekcja Muzyki Liturgicznej i Sekcja Sztuki Liturgicznej posiadają własne podręczne księgozbiory i dlatego rzadziej korzystają z tego rodzaju księgozbioru zgromadzonego w BIL. Księgozbiory te obecnie są w opracowywaniu, ponieważ studenci, oprócz dotychczas pisanych prac dyplomowych, uzyskali możliwość pisania prac magisterskich i tym samym wzrosło zapotrzebowanie na materiały źródłowe z tych dziedzin.

LITERATURA

Zgromadzony przez ks. biskupa księgozbiór z literatury liczy 570 voluminów. Znajdują się w nim pozycje z klasyki nie tylko polskiej, ale i światowej, wydane w oryginale oraz przetłumaczone na różne języki. Niektóre z nich wydane są w seriach i posiadają piękną szatę graficzną. Wśród polskich twórców znaleźć można utwory następujących autorów: Jana Kochanowskiego, Zygmunta, Adama Mickiewicza, Czesława Miłosa, Cypriana Norwida, Bolesława Prusa, Juliana Przybosia, Leopolda Stafa, Henryka Sienkiewicza, Juliusza Słowackiego, Melchiora Wańkowicza, Stanisława Wyspiańskiego, Stefana Żeromskiego. Oprócz literatury pięknej znajdują się w zbiorze tym książki omawiające literaturę jako przedmiot. Do tego typu książek zaliczają się między innymi pozycje autorstwa Tadeusza Sinko, Kazimierza Kumanieckiego, Kazimierza Wyki i wiele innych. Zbiór ten nie został jeszcze skatalogowany, ale z jego zasobów można korzystać na miejscu w BIL.

W każdym księgozbiorze bibliotecznym znajdują się wydawnictwa ogólne i takie też posiada Biblioteka Instytutu Liturgicznego, o które zadbał ks. W. Świerżawski. Dzięki Niemu Biblioteka posiada: kompletną *Bibliografię Polską XIX stulecia* Karola Estreichera, *Bibliografię literatury polskiej Nowy Korbut* (poz. 17), *Polski Słownik Biograficzny* zbierany przez Księdza do 1987 (i dalej kontynuowany), *Słownik Języka Polskiego*, oraz inne słowniki konieczne do pracy z książką.

Jak już wyżej wspomniano księgozbiór ofiarowany przez dyrektora Instytutu Liturgicznego jego bibliotece jest wielojęzyczny. W większości zawiera on pozycje wydane w języku polskim. Stanowią one bowiem około 80% całego daru. Znajdują się tutaj książki, które zostały wydane w Polsce, a także za granicą we Francji i we Włoszech. Kilka pozycji w języku polskim wydano w Rzymie i Paryżu. Wśród polskojęzycznych książek znajdują się również pozycje wydane w różnych stolicach Europy (m. in. w Pradze). Pozostałe książki w języku polskim wydane zostały w większości w takich miastach polskich jak: Kraków, Warszawa, Lwów, Wrocław, Poznań, Tarnów, Częstochowa, Katowice, Szymanów i Sandomierz.

Pozostałe 20% księgozbioru to pozycje obcojęzyczne obejmujące takie języki jak: francuski, niemiecki, angielski, włoski, hiszpański, rosyjski, grecki, czeski i łacinę. Najwięcej publikacji jest w języku francuskim, liczba ich wynosi 784 pozycji. W języku niemieckim 722 poz., włoskim 300, angielskim 130, rosyjskim 43, hiszpańskim 11, greckim 10, czeskim 5, w węgierskim 1: *A Biblia Világa*, (są to artykuły, które podawało edukacyjne Radio Węgierskie). Książka ta posiada odręczną dedykację i była ofiarowana ks. Biskupowi w Budapeszcie w 1973 roku. Książek napisanych po łacinie jest 94 poz.

Pozycje wydane w języku rosyjskim i greckim to przede wszystkim książki pochodzące z takich działów jak: literatura, sztuka i muzyka. W pozostałych działach przeważają książki wydane w języku francuskim, niemieckim, angielskim i włoskim.

Książki w innych językach niż j. polski wydane były głównie w Paryżu, Rzymie, Watykanie, Wiedniu, Londynie, Lipsku, a ponadto w takich miastach jak Nowy Jork, Waszyngton, Chicago, Madryt. Asyż.

W Bibliotece Instytutu Liturgicznego w łatwy sposób można odnaleźć książki, które są darem i stanowią pierwotny księgozbiór. Ks. Wacław Świerzawski zarówno zakupione, jak otrzymane pozycje podpisywał, lub pieczętował ekslibrisami.

Ekslibris to jest wg *EWoKu* (łac. *Ex libris* = z książek) znak, własnościowy, najczęściej graficznie skomponowana kartka z napisem (imię i nazwisko, nazwa instytucji) lub symbolem (herb, gmerk), wskazującym właściciela książki, naklejana zwykle na odwrocie jej przedniej okładki. Ekslibris artystycznie wykonany w szlachetnej technice graficznej podnosi walory estetyczne książki, dając tym samym świadectwo bibliofilskiego do niej stosunku.

Książki podpisywał prawie zawsze na stronie tytułowej swoim nazwiskiem w sposób charakterystyczny, jak obrazuje poniższy przykład:

Adam Konopacki

William Blake

17 tablic barwnych

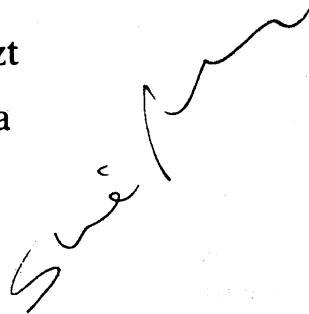
40 reprodukcji czarno-białych

Arkady · Warszawa

Henschelverlag · Berlin

Corvina · Budapeszt

Tatran · Bratysława

Inne używane ekslibrisy przez ks. Wacława Świerżawskiego miały format okrągłej pieczętki i tych jest najwięcej:

Drugim często używanym jest ex libris w formie otwartej:

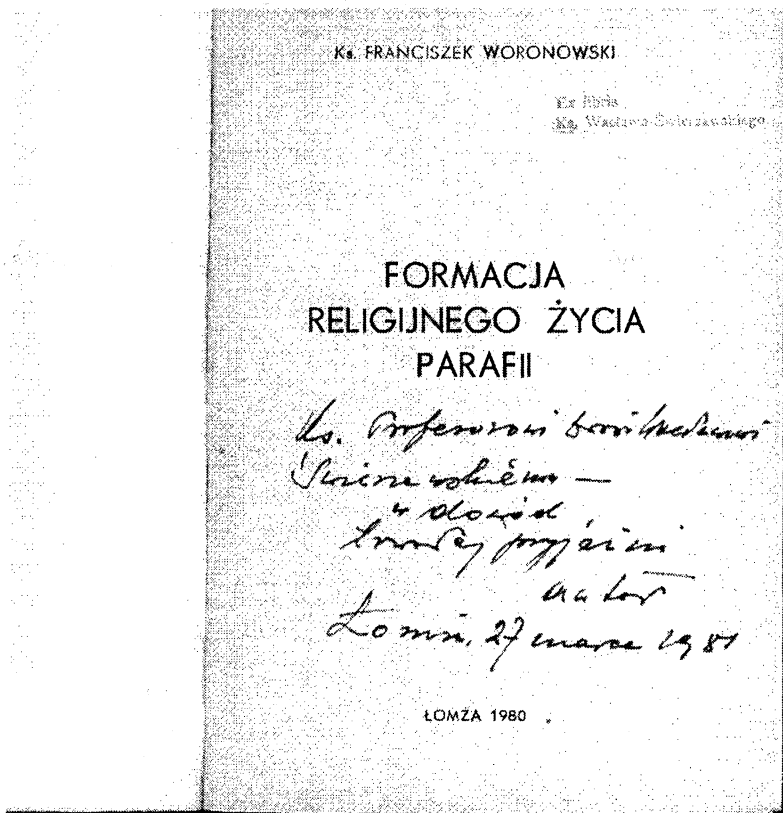
Książki z zakresu liturgiki, biblii, filozofii i sztuki były oznakowane w ten sposób. Ten ekslibris był najczęściej umieszczany na stronie redakcyjnej w kolorze fioletowym, czasem czerwonym.

Najmniej książek, ale i takie można znaleźć w Bibliotece są oznakowane ekslibrisem w formie prostej pieczętki.

A simple rectangular stamp with a thin border. It contains the text 'Ex libris' on the first line and 'Ks. Wacława Świerżawskiego' on the second line.

Ex libris
Ks. Wacława Świerżawskiego

Najczęściej ekslibris tego rodzaju ks. W. Świerzawski umieszczał na stronie tytułowej lub w środku książki. Ilustruje to poniższy przykład strony tytułowej, na której oprócz ekslibrisu umieszczona jest dedykacja:

W Bibliotece Instytutu Liturgicznego znalazły się również książki z dedykacjami świadczącymi o szerokich kontaktach ks. W. Świerzawskiego z naukowcami, a także innymi osobami i instytucjami. Pozycje te mogłyby stanowić osobny księgozbiór i być podstawą do napisanej odrębnej pracy. Książki z dedykacjami znajdują się częściowo na osobnym regale w dawnym gabinecie Dyrektora, w którym była „pustelnia Ks. Michała Kordela” (pozycje książkowe oznaczone w Bazie literką

G) lub są włączone w główny księgozbiór. Dopiero od pewnego czasu opracowujący księgozbiór odnotowują pozycje, w których zamieszczone są dedykacje. Z tego powodu nie jest możliwe ustalenie pełnej liczby książek zawierających dedykacje, ani listy ich ofiarodawców.

Struktura i działalność biblioteki

Biblioteka Instytutu Liturgicznego (BIL) powstała z księgozbioru, który został przekazany bez inwentarza i katalogów.³⁰ Protokół daru zobowiązywał do właściwego opracowania przekazanego zbioru, który był gromadzony przez Darczyńcę tematycznie. W powstałej Bibliotece utrzymano rozpoczęty przez Dyrektora Instytutu sposób gromadzenia księgozbioru. Opracowywanie przekazanych zbiorów rozpoczęto w 1985 roku od tworzenia alfabetycznego katalogu kartkowego. W ten sposób zostały opracowane stare druki przy współpracy Pani Prof. Marii Żurkowej z Biblioteki Polskiej Akademii Nauk. Przy opisywaniu starych druków utworzono jednocześnie księgę inwentarzową oraz alfabetyczny katalog kartkowy, który jest aktualizowany na bieżąco. Opracowano 97 starodruków³¹. W 1999 r. księgozbiór ten został wyceniony przez specjalną komisję powołaną przez Papieską Akademię Teologiczną.

Księgozbiór biblioteki od 1990 r. był opracowywany w bazie komputerowej MAK. Baza komputerowa Instytutu Liturgicznego została dostosowana do opisu bibliograficznego stosowanego w Bibliotece PAT. Dokonano wydruku ksiąg inwentarzowych opisanych księgozbiorów oraz utworzono alfabetyczny katalog kartkowy wspomnianego księgozbioru.

Czasopisma gromadzone przez Bibliotekę Instytutu Liturgicznego również posiadają księgę inwentarzową, w postaci rękopisu, która jest uzupełniana na bieżąco. W 1997/98 r. dane

³⁰ BIL PAT, sygn. BIL 714 Założenie – darowizna Biblioteki (15IV 1985-22 V 1987) 8 k. msp.

³¹ BIL PAT sygn. BIL 722 - 1 – Księga inwentarzowa starodruków Biblioteki Instytutu Liturgicznego, oprawna.

z tej księgi częściowo zostały wprowadzone do bazy komputerowej założonej przez Bibliotekę Główną PAT-u i Bibliotekę Jagiellońską. Baza ta zawiera tylko tytuły czasopism, których pełne roczniki znajdują się w Bibliotece: m.in. *Ruch Biblijny i Liturgiczny*, *Analecta Cracoviensia*, *Notificationes e Curia Metropolitana Cracoviensi*, *La Maison Dieu*, *Liturgisches Jahrbuch*, *Gottesdienst*. Czasopisma w przeciwieństwie do książek będących własnością Ks. W. Świerzawskiego nie posiadają exlibrisu. Do dnia dzisiejszego przychodzą do Biblioteki czasopisma zagraniczne na nazwisko ks. Wacława Świerzawskiego, które są darem różnych Wydawnictw, czy osób prywatnych: *Bibel und Kirche*, *Bibel und Liturgie*, *Christlich Pädagogische Blätter*, *Gottesdienst*, *Heiliger Dienst*, *Newsletter*, *Nouvelle Revue Théologique*, *Perikopen Einführung*, *Vie Consacrée*.

W programie MAK zostało opracowane 80% zbiorów druków zwartych biblioteki Instytutu Liturgicznego z możliwością wydruku katalogu alfabetycznego, ale z podziałem na działy, według których gromadzony jest księgozbiór.

Główną częścią tej biblioteki jest dział Liturgii, który posiada własny katalog przedmiotowy. Ponadto biblioteka posiada następujący układ działowy, który odzwierciedlony jest w sygnaturach :

Bibliistyka – B

Biografia – Bi

Dogmatyka – D

Dokumenty Kościoła – DK

Dział czasopism polskich i zagranicznych - ułożony w każdym języku alfabetycznie

Filozofia –F

Hagiografia – Hg

Historia – katalog w opracowywaniu

Historia Kościoła – HK

Homiletyka – H

Katechetyka – katalog w opracowywaniu

Muzyka – M

Nauczanie Jana Pawła II – JP

Patrologia – P

Prawo kanoniczne – katalog w opracowywaniu

Religioznawstwo – katalog w opracowywaniu

Słowniki – S

Sztuka – Sz

Teologia ogólna – T

Teologia współczesna – TW

Teologia życia wewnętrznego – katalog w opracowywaniu.

Od października 2000 roku zbiory biblioteki są wpisywane do bazy PAT na serwerze Galicja w programie VTLS. Biblioteka w tej bazie opracowuje przede wszystkim zbiory liturgiczne. Książki te mogą być udostępniane poprzez Internet w bazie komputerowej PAT pod adresem: <http://www.pat.krakow.pl>. Biblioteka Instytutu Liturgicznego opracowała do tej bazy tytuły ujednolicone ksiąg liturgicznych i inne hasła przedmiotowe.

Biblioteka Instytutu Liturgicznego posiada także i udostępnia CD-ROM-y: *Bazy Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES*, *Studio Biblijne*, *Biblia - Nowy Testament* w edycji multimedialnej oraz komputerowy zbiór dokumentów papieskich z nauczaniem Jana Pawła II *Nauczanie Ojca Świętego Jana Pawła II*. W skład tego zbioru wchodzi: Encykliki, Adhortacje, Wybór listów, Orędzia, Katechezy, Konstytucje apostolskie. Do zbiorów związanych z osobą Jana Pawła II należą także następujące CD-ROM-y:

Oremus Pro Pontifice Nostro Johanne Paulo II

Insegnamenti di Giovanni Paolo II (1978-1996)

Przekroczyć próg nadziei.

Biblioteka gromadzi w bazach komputerowych zawartości czasopism. Posiada takie bazy, jak: *Ruch Biblijny i Liturgiczny (RBL)*, *Analecta Cracoviensia* oraz *Znak*.

W pomieszczeniach Biblioteki znajduje się zbiór archiwalny i niewielkie kolekcje, na które składają się następujące materiały archiwalne: zespół archiwalny Domu Księży Emerytów przy kościele św. Marka Ewangelisty [XVIII] 1814 – 1968 r., Kościoła Św. Marka Ewangelisty (od 1968 r.), Bractwa św. Zofii, Giedroyciana – pamiątki związane z osobą bł. Michała Giedroycia oraz Kordeliana – fragmenty archiwaliów przedstawiające postać ks. Michała Kordela.

Wyżej wymieniony zbiór archiwalny stanowi podstawę wielu prac naukowych, począwszy od prac magisterskich. Przykładem mogą być dwie prace magisterskie, które w oparciu o Giedroyciana powstały w 2000 r., pod kierunkiem Pani dr hab. Marii Kocójowej na Uniwersytecie Jagiellońskim, Wydziale Zarządzania i Komunikacji Społecznej, w Instytucie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej. Autorki i tytuły tych prac to: Agata Jaśko: *Bł. Michał Giedroyc (ok. 1420-1485) w wydawnictwach z lat 1615-2000*, oraz Anna Sałosz: *Ikonografia Bł. Michała Giedroycia (ok. 1420-1485) w publikacjach z lat 1610-1999*. Praca mgr Anny Sałosz składa się z dwóch części. Pierwsza z nich zawiera tekst, natomiast drugą stanowią ilustracje zebrane w formie albumu. Prace te zostały dołączone do zbioru archiwalnego znajdującego się w pomieszczeniach BIL.

W pomieszczeniach Biblioteki do roku 1998 znajdował się także zespół archiwalny Instytutu Liturgicznego. Zbiór ten został przekazany do Archiwum Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie, gdzie stanowi osobny dział. Dokumenty przekazania akt znajdują się w Bibliotece Instytutu Liturgicznego.

Materiały tworzące zbiór archiwalny BIL są udostępniane przez jej pracowników, a zostały opracowane w większości społecznie przez dr Ritę Majkowską, kierownika Archiwum Polskiej Akademii Nauk w Krakowie. Zbiór ten posiada katalog kartkowy z podziałem na działy.

Pani dr Rita Majkowska jest również autorką artykułu o tym archiwum, który ukazał się w czasopiśmie „Nasza Przeszłość”³².

Ponadto materiały archiwalne związane z Kościołem św. Marka Ewangelisty w Krakowie są cytowane między innymi w takich pozycjach jak: *Diligis Me? Pasce*. Sandomierz 1999-2000; *Euntes Docete*. Kraków 1993; *Wawel 1000 – 2000. Wystawa Jubileuszowa. Skarby Archidiecezji Krakowskiej*. Tom 2. Kraków 2000; *Złota Księga Papieskiej Akademii Teologicznej*. Kraków 2000;

³² Majkowska R.: *Zarys dziejów i zawartości archiwum kościoła św. Marka w Krakowie*. „Nasza Przeszłość” 1989 s. 137-146.

Materiały z Sympozjum o Kościele św. Marka w Krakowie 15 maja 2000.

Do cenniejszych pamiątek, które znajdują się w pomieszczeniach biblioteki – związanych z czasami w których żył i przebywał w klasztorze przy kościele św. Marka w Krakowie bł. Michał Giedroyc – należy ornat wykonany z włoskiego brokatu aksamitnego pochodzący z ok. 1480 roku.

Ornat ten był eksponowany na wystawach: w Salzburgu od 8 maja – 2 listopada 1986 roku³³ i w Muzeum Archidiecezjalnym w Krakowie³⁴.

Ponadto przechowywane są tam : Chorągiew Bractwa św. Zofii z wizerunkiem Bł. Michała Giedroycia z 1909 r.³⁵; dwa relikwiarze bł. M. Giedroycia – jeden w kształcie trumienki pochodzący z ok. XIX w, drugi zaś w kształcie monstrancji w całości wykonany w srebrze z ok. XVIII w.³⁶ oraz gipsowy model figury błogosławionego, której oryginał znajduje się w kościele św. Marka Ewangelisty w Krakowie.

Znajdują się tam także – Chorągiew Bractwa Św. Zofii z 1885 r., która jest kopią chorągwi z 1611 roku³⁷; relikwiarz św. Zofii z 1755 r. wykonany przez Franciszka Hussaka dla Bractwa Św. Zofii, w kształcie trumienki z postaciami św. Zofii z córkami³⁸, Księga Bractwa Św. Zofii z przełomu XVII – XVIII w. w oprawie z końca XVIII wieku³⁹; Mszał z 1758 r (Wenecja) z plakietkami na oprawie pochodzącymi z 1615 roku⁴⁰; stare inwentarze oraz starodruki.

Niektóre z nich zostały odnowione jak np. *Observatio primae*⁴¹ oraz dokumenty pergaminowe, z których jeden jest

³³ T. [aszycka] M.: *214. Kasel. [W:] Polen im Zeitalter der Jagiellonen 1386-1572. Schallaburg 8. Mai – 2 November 1986.* Wien 1986, s. Abb. 75 s. 362.

³⁴ Nowobilski A.: *Ze Skarbca Kościoła św. Marka w Krakowie.* Kraków 1998, s. [12].

³⁵ Tamże s. [14].

³⁶ Karty ewidencyjne zabytków ruchomych.

³⁷ Nowobilski A.: *Ze Skarbca ...*, s. [14].

³⁸ Bochnak A.: *Katalog zabytków sztuki w Polsce.* T. 4 Warszawa 1978, s. 42.

³⁹ Nowobilski A.: *Ze Skarbca ...*, s. [14].

⁴⁰ Tamże s. [14].

⁴¹ PAT Arch. BIL - sygn. 052 Materiały Kościoła św. Marka w Krakowie.

autorstwa papieża Piusa IX⁴². Konserwacji została poddana również plakietka ołtarzowa z początku XIX wieku.

Korzystający ze zbiorów biblioteki i goście Biblioteki Instytutu Liturgicznego w omawianych latach

W Bibliotece Instytutu Liturgicznego istnieje wolny dostęp do półek (zbiorów). Jest to najbardziej przyjazna dla użytkownika forma udostępniana księgozbioru. Forma ta powinna być wprowadzana we wszystkich tych agendach, w których pozwala na to rodzaj gromadzonych zbiorów⁴³. Czytelnicy BIL mają swobodny dostęp do zbiorów znajdujących się w czytelni oraz na emporze. Na emporze zgromadzone są tematycznie przede wszystkim zbiory dotyczące muzyki, sztuki, a także wszystkie czasopisma. Za emporą natomiast znajduje się strych, który w latach 1986 r. – 1989 r. został dzięki staraniom ks. Dyrektora Waclawa Świerzawskiego wyremontowany i przystosowany do potrzeb BIL.

Oprócz księgozbioru w pomieszczeniu tym umieszczone są: aparat kserograficzny oraz komputer, z którego mogą korzystać użytkownicy biblioteki. W przeciwieństwie do pozostałych pomieszczeń, w których znajdują się książki wykorzystano tutaj dwa rodzaje oświetlenia: sztuczne i dzienne, które ułatwia pracę przy komputerze. Zarówno w czytelni jak i na emporze znajdują się stoliki, przy których użytkownicy biblioteki mogą w ciszy pracować. Czytelnia tej biblioteki jest pomieszczeniem nieco innym od tych ogólnie nam znanych. Mianowicie nie posiada ona okien, gdyż mieści się w dawnej celi bł. Michała Giedroycia. Zdarza się, że jest ona oglądana przez wycieczki jako zjawisko unikatowe.

Ze zbiorów znajdujących się w BIL korzysta się w zasadzie na miejscu, chyba, że dana pozycja książkowa posiada dublet.

⁴² Tamże.

⁴³ *Bibliotekoznawstwo. Praca zbiorowa*. Pod red. Z. Żmigrodzkiego. Warszawa 1998, s. 171.

Wówczas za zgodą kierownika placówki i po wypełnieniu rewersu można taką pozycję wypożyczyć. Korzystający z Biblioteki Instytutu Liturgicznego powinni posiadać kartę biblioteczną Biblioteki Papieskiej Akademii Teologicznej, gdyż wspomniana biblioteka stanowi integralną jej część. Korzystać z tej placówki mogą zarówno studenci PAT-u jak i innych uczelni (m. in. Uniwersytetu Jagiellońskiego, Akademii Pedagogicznej, Akademii Ekonomicznej, Akademii Wychowania Fizycznego) oraz ich pracownicy.

Biblioteka Instytutu Liturgicznego posiada wysoko wykwalifikowany personel. Pracujące tutaj osoby są absolwentami Papieskiej Akademii Teologicznej, jak również Uniwersytetu Jagiellońskiego i posiadają wiedzę z zakresu teologii oraz bibliotekoznawstwa. Biorąc pod uwagę specyfikę tej biblioteki jest to bardzo ważny element.

Pracownicy biblioteki biorą udział w sympozjach i wystawach. Współpracują również z Ośrodkami Naukowymi.

Biblioteka Instytutu Liturgicznego przechowuje w swoich zbiorach również Księgę Gości. Do Księgi tej wpisują się osoby, które w jakiś sposób zetknęły się z Instytutem Liturgicznym lub z jego biblioteką. Przypomnieć tutaj należy wpisy takich wybitniejszych Gości jak niżej cytowane:

W czasie uroczystej inauguracji Instytutu Liturgicznego w nowej siedzibie dokonanej przez J. Em. ks. kard. Karola Wojtyłę, Metropolitę Krakowskiego w dniu 28 maja 1976 roku w Księdze Gości został dokonany następujący zapis:

Życzę błogostawieństwa

Wiecznego Kapłana Jezusa Chrystusa

Instytutowi Liturgicznemu

i owocnej pracy

Karol kard. Wojtyła

28. maja 1976.

Ks. Franciszek Chowaniec ;Ks. St. Dziwisz; Ks. Józef Kapcia

W dniu 10 marca 1980 roku obszernego wpisu do Księgi Gości dokonał Prof. J. Daugherty z The Catholic University of America w Waszyngtonie, D.C.

Następca ks. Kardynała Karola Wojtyły był gościem Instytutu Liturgicznego w dniu 2 września 1981 roku. W Księdze Gości zapisał następujące słowa:

*Niech Pan Bóg błogosławi !
+ Franciszek kard. Macharski*

Podziękowanie za gościnne przyjęcie i najlepsze życzenia dla pracy Instytutu wpisał do Księgi Gości dnia 3 października 1981 r. ks. Prof. Reiner Kaczynski z Monachium.

Dnia 2-go maja 1985 roku dokonała wpisu do Księgi Gości Kaja Danczowska. Wpisała następujące podziękowanie:

*Dziękuję za to, co na razie,
Czyli za bardzo,
Bardzo Wiele
/widziane, powąchane,
zrozumiane (i- jeszcze nie ! -),
życie, dotknięte, kochane/
Kaja Danczowska*

Po wizycie w bibliotece Instytutu Liturgicznego w Krakowie w dniu 16 września 1988 r., Dyrektor Biblioteki Uniwersytetu w Bochum Bernhard Glanc napisał w Księdze Gości podziękowanie za przyjęcie „w perle bibliotek środkowo-europejskich”

Z datą 16 listopada 1988 r. w Księdze Gości figurują wpisy dokonane przez dwóch francuskich liturgistów z Paryża : ks. prof. Paul de Clercka z Instytutu Supérieur de liturgie i ks. Prof. J. M. Augue, Dyrektora Centre National de Pastorale Liturgique.

W dniu 4 grudnia 1997 r. W Księdze Gości dokonano wpisu z okazji wizji lokalnej procesu kanonizacyjnego *Sł. B. Michała Giedroycia zwanego Błogosławionym*:

Podpisali : bp Wacław Świerzański i członkowie Trybunału.

Ostatni wpis do Księgi Gości pochodzi z dnia 19 czerwca 2000 roku i dokonany został przez Panią Dyrektor Biblioteki Polskiej im. Wandy Stachewicz w Montrealu, prof. dr hab. Hannę M. Pappius, która została zaproszona do zwiedzenia BIL przez dr S. Postawę – kierownika tej biblioteki. Zaproszenie to miało miejsce w Rzymie we wrześniu 1999 roku podczas XXI Sesji Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich

na Zachodzie. Do Księgi Gości Prof. dr hab. H. M. Pappius wpisała następujące podziękowanie:

*Serdeczne dzięki za pokazanie mi
tych wzruszających pamiątek po Michale Giedroyciu
Hanna M. Pappius
19. VI. 2000 Montreal.*

Pani Profesor podczas tej wizyty w Bibliotece Instytutu Liturgicznego podarowała dr Stanisławie Postawie książkę pt.: *Grafika polska. Estampes Polonaises – Polish Prints 1918-1939*. W książce tej umieszczona została również dedykacja: *Pani Stanisławie Postawa na pamiątkę miłych chwil spędzonych razem w Rzymie i Krakowie*

H. M. Pappius

Jak wiadomo, nie byłoby tej biblioteki, gdyby nie prywatny księgozbiór dyrektora Instytutu Liturgicznego, który stał się jej zaczątkiem, i gdyby nie było odpowiednich warunków do jej rozwoju. Włączenie do Biblioteki PAT, merytoryczna opieka, zapewniony budżet przez Papieską Akademię Teologiczną, wykwalifikowani bibliotekarze, przystosowane pomieszczenia oraz lokalizacja – to wszystko sprawiło, że ofiarowany dar mógł stać się księgozbiorem, który posłużył do napisania wielu prac naukowych.

Księgozbiór znajdujący się w BIL liczy około 15000 woluminów, z czego prawie 7000 to dar Ks. Świerzawskiego i zawiera książki z następujących dziedzin wiedzy: liturgiki, biblistyki, patrologii, teologii, filozofii, historii Kościoła, hagiografii, dogmatyki, dokumentów Kościoła wraz z pozycjami dotyczącymi nauczania Jana Pawła II, a ponadto muzyki, sztuki i literatury. Zgromadzony księgozbiór jest wielojęzyczny dzięki czemu wzrasta jego wartość merytoryczna, jak i finansowa. Większość, bo aż 80 % stanowią pozycje wydane w języku polskim, pozostała część to książki w języku: francuskim, niemieckim, angielskim, włoskim, rosyjskim, a nawet węgierskim czy litewskim. Wiele pozycji książkowych jakie posiada BIL pochodzi od ofiarodawców, którymi były nie tylko osoby duchowne, ale również świeckie, które w jakiś sposób zetknęły się z Biblioteką Instytutu Liturgicznego. Do chwili obecnej biblioteka otrzymuje takie pozycje.

O dużym zainteresowaniu działalnością BIL świadczą zarówno liczne odwiedziny osobistości z całego świata, jak również liczba jej czytelników, która rocznie wynosi około 1000 osób, a są wśród nich nie tylko pracownicy naukowi i studenci Wydziału Teologicznego PAT, ale także pracownicy i studenci innych Wydziałów, szczególnie Historii Kościoła. Informacja o istnieniu tej biblioteki nie jest ogólnie dostępna, a mimo to odwiedzana jest przez osoby poszukujące specjalistycznej literatury m. in. dziennikarzy ze Znak, czy studentów z innych uczelni: Uniwersytetu Jagiellońskiego, Politechniki Krakowskiej (architektura i sztuka), Akademii Pedagogicznej, Akademii Wychowania Fizycznego, a nawet z Würzburga (Niemcy), Austrii i Słowacji.